

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ
ΑΡΙΘ. 3

Ἡ ἐπιστήμη περί ἠθικῆς

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ι. ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ
ΙΑΤΡΟΥ

*Ευχαριστῶ πολύ
(καὶ τὴν σύζυγόν μου)*

ΕΚΔΟΣΙΣ Β΄.

ΑΘΗΝΑΙ

—1938—

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

ΑΡΙΘ. 3

Ἡ ἐπιστήμη περὶ ἡθικῆς

(ΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΝΩΡΙΖΟΥΝ ΟΙ ΝΕΟΙ)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΥΠΟ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ι. ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

ΙΑΤΡΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ Β΄.

ΑΘΗΝΑΙ

—1938—

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ
ΑΡΙΘ. 3

Η' ΕΚΔΟΣΗ
ΠΡΩΤΗ

(ΤΙ ΠΡΕΤΕΙ ΝΑ ΓΙΝΗΤΑΙ ΟΙ ΝΕΟΙ)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΥΠΟ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ι. ΤΕΡΠΙΔΟΥ

ΙΑΤΡΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ Β.

ΙΑΝΝΗΝΑ

— 1936 —

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΗΣ Α'. ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐπιστημονικῶν διαλέξεων, τὰς ὁποίας ὠργάνωσε χάριν τῶν φοιτητῶν ὁ «Ἀκαδημαϊκὸς Κοινωνικὸς Σύνδεσμος», εἵλκυσε ζωηρὸν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ πυκνοῦ ἀκροατηρίου ἢ διάλεξις τοῦ διαπρεποῦς ἱατροῦ καὶ συγγραφέως κ. Ἀλεξάνδρου Γεωργιάδου «περὶ τῶν σχέσεων τῆς ὑγείας πρὸς τὴν ἠθικὴν». Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ ἐξέφρασαν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἴδουν καὶ τύποις ἐκδιδομένην τὴν διάλεξιν ταύτην, παραδίδομεν ἤδη αὐτὴν εἰς χεῖρας τῶν φοιτητῶν καὶ ἐν γένει τῶν νέων, τοὺς ὁποίους καὶ ἐνδιαφέρει ἰδιαιτέρως, καὶ ἐκφράζομεν τὴν εὐγνωμοσύνην μας πρὸς τὸν συγγραφέα, διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ δοθεῖσαν προφόνως ἄδειαν τῆς ἐκδόσεως.

Ἀθῆναι τῇ 15ῃ Σεπτεμβρίου 1936

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

Νεαροί μου φίλοι,

Μὲ τὸ θάρρος, ἢ ἂν θέλετε, καὶ μὲ τὸ θράσος τῆς ἡλικίας μου ἐτόλμησα νὰ παρεμβάλω τὴν λευκότριχα ἄνορθογραφίαν ὀλίγων σκέψεών μου μέσα εἰς τὴν ἄν-
 θησιν τῆς ἐλληνικῆς διανοήσεως ποὺ ἀντιπροσωπεύει
 τὴν ὥρα τῆς ἀκαδημαϊκῆς νεότητος. Ἄλλ' εἶχον συνένο-
 χον εἰς τὸ τόλμημα αὐτὸ τὸν διοργανώσαντα τὴν ἀπο-
 φινὴν διάλεξιν Ἀκαδημαϊκὸν Κοινωνικὸν Σύνδεσμον,
 πρὸς δὲ πάντως πλείστας ὀφείλω χάριτας.

Προλαμβάνω ἐν πρώτοις νὰ σᾶς καθησυχάσω μετὴν βεβαίωσιν ὅτι δὲν ὑπάρχει φόβος νὰ σᾶς σκοτίσω τὸ κεφάλι με βαθυστοχάστους θεωρίας καὶ αὐστηρὰς σχολαστικότητος ποὺ νὰ μυρίζουν διδαχὴν καὶ πεζὴν ἠθικολογίαν, μήτε νὰ σᾶς σερβίρω ὡς εἶδος comprimé μίαν νέαν «πρὸς Δημόνικον παραίνεσιν». Ἀπ' ἐναντίας, με κίνδυνον νὰ μ' ἐκλάβετε ὡς παλίμπαιδα ἢ κρονόληρον, θ' αὐτομολήσω πρὸς στιγμὴν εἰς τὸ χαρωπὸν σας στρατόπεδον καὶ θὰ φαντασθῶ ὅτι κουβεντιά-

(*) Διάλεξις οργανωθείσα ὑπὸ τοῦ «Ἀκαδ. Κοινωνικοῦ Συνδέσμου» καὶ γενομένη ἐν τῇ Πανεπιστημιακῇ Λέσχῃ τὴν 16ην Μαΐου 1936.

ζομεν μεταξὺ φίλων εἰς τὸ καφενεῖον περίξ ἐνὸς τρα-
πεζιοῦ, ὅπου τὸ δυστυχισμένο γκαρσόνι κουβαλεῖ διαρ-
κῶς νερὰ διὰ νὰ ποτίζη τὴν σχετικὴν φλυαρίαν. Τώρα,
ἐάν ἡ παρουσία μου εἰς τὸν φιλικὸν αὐτὸν κύκλον
ἀποτελεῖ παραφωνίαν, καὶ ἂν ἀντὶ νὰ ὁμιλοῦν ὅλοι
μαζύ, ὅπως γίνεται συνήθως μὲ τοὺς ρωμηοὺς, σᾶς
κουράσῃ μὲ τὴν γεροντικὴν του πολυλογίαν μόνον ὁ
ὑποφαινόμενος, αὐτὸ εἶναι ἄλλο ζήτημα. Πάντως ἀπὸ
τὴν ἰδικήν μας ἐδῶ φλυαρίαν θὰ ἔχετε πάντοτε νὰ
κερδίσετε κάτι καλύτερον παρὰ ἂν ἠκούατε κανένα
ἐξωκοινοβουλευτικὸν ρήτορα τῆς Γερουσίας τοῦ Ζα-
χαράτου ν' ἀναπτύσῃ ἐν ἀπὸ τὰ χίλια μεγαλουργὰ
σχέδια, τὰ ὁποῖα κάθε Ἑλλήν σεβόμενος ἑαυτὸν ἔχει
πρόχειρα εἰς τὴν τσέπη του, ἕτοιμα νὰ σπάρουν ἀσφα-
λῶς τὸ ρωμέϊκο.

* *

Καὶ τώρα ἐπὶ τὸ προκείμενον.

Θὰ παραξενευθῇτε, δὲν ἀμφιβάλλω, μὲ τὸ θέμα ποὺ
ἐδιάλεξα διὰ τὴν ἀποψινήν μου ὁμιλίαν. Ὑγεία καὶ
ἠθικὴ εἶνε δύο πράγματα ποὺ ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν
εὐρίσκει κανεὶς καὶ μεγάλην σχέσιν μεταξὺ των, παρὰ
μόνον ὅταν σκεφθῇ ὅτι ἡ ὑγεία εἶνε ἡ φυσικὴ καὶ κα-
νονικὴ κατάστασις τοῦ σώματος, ἠθικὴ δὲ ἡ πλεον
τελεία ἐμφάνισις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ἄλλως τε
καὶ κατὰ τὰ παλαιὰ φιλοσοφικὰ δόγματα καὶ κατὰ
τὰς νέας ἐπιστημονικὰς θεωρίας, ἐφ' ὅσον ὁ ἀνθρώ-
πος εἶνε κυρίως ψυχὴ καὶ ἡ ψυχὴ εἶνε ἡ δύναμις ποὺ

ζωογονεῖ καὶ διευθύνει τὸν ὕλικόν του ὀργανισμόν,
ἐπόμενον εἶνε ὅτι ἡ καλὴ ἢ κακὴ κατάστασις τοῦ ἐνὸς
ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ στοιχεῖα τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως
δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἐπηρεάξῃ καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ
ἄλλου, ὅτι μὲ ἄλλα λόγια εἶνε ἀλληλένδετος ἡ
ὑγεία τοῦ σώματος μὲ τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς.
Τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος τὴν ξεύρομεν καὶ τὴν ἐννο-
οῦμεν ὅλοι ὡς ἐν ἀπὸ τὰ πολυτιμότερα ἀγαθὰ ποὺ
μπορεῖ νὰ ἔχῃ ὁ ἀνθρώπος, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἐκτιμῶ-
μεν τὴν ἀξίαν του παρὰ μόνον ὅταν τὸ χάσωμεν. Τῆς
ψυχῆς ὁμως ἡ ὑγεία εἶνε ἓνα πρᾶγμα, διὰ τὸ ὁποῖον
ἔχομεν πολὺ ἀόριστον ἰδέαν ἢ τοῦλάχιστον δὲν ἔχο-
μεν ὅλοι τὴν ἰδίαν ἀντίληψιν. Πάντως εἶνε βέβαιον ὅτι
καὶ ἡ θρησκεία καὶ ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ ἐπιστῆμη ἀκό-
μη συνδέουν τὴν ἔννοιαν τῆς ψυχικῆς ὑγείας μὲ τὴν
ἔννοιαν τῆς ἠθικῆς, δηλ. μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀγαθοῦ.
Κάθε τι ποὺ ἀπομακρύνει τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώ-
που ἀπὸ τὸ ἀγαθόν, ἀποτελεῖ μίαν νοσηρὰν ἀνωμα-
λίαν, μίαν ἀρρώστειαν τῆς ψυχῆς, ἔστω καὶ ὅταν ὁ
ψυχικῶς πάσχων φαίνεται χαίρων ἄκραν σωματικὴν
ὑγείαν. Δὲν ἔχει καμμίαν σημασίαν τὸ ὅτι βλέπομεν
καθ' ἡμέραν ἀνθρώπους ὑγιεστάτους καθ' ὅλα τὰ
φαινόμενα ποὺ δὲν εὐρίσκονται εἰς πολὺ τρυφεράς σχέ-
σεις μὲ τοὺς κανόνες τῆς ἠθικῆς, ἢ ἄλλους πάλι ἠθι-
κωτάτους καὶ ἐναρέτους ἀνθρώπους ποὺ συμβαίνει νὰ
ταλαιπωροῦνται ἀπὸ ἓνα ἢ ἄλλο νόσημα. Λοιπὸν μὴ
σᾶς φανῇ παραδοξολόγημα ἂν σᾶς βεβαιώσω, μὲ τὸ

κῦρος τῆς ἱατρικῆς μάλιστα, ὅτι ὁ ἠθικῶς ἐλαττωματικός, παρ' ὅλην τὴν φαινομένην σωματικὴν του ὑγείαν, εἶνε πραγματικῶς ἄρρωστος, καὶ βαρεῖα ἄρρωστος μάλιστα, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ ψυχικὴ ὑγεία τοῦ ἐναρέτου καὶ ἠθικοῦ ἀνθρώπου πολὺ ὀλίγον ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὴν σωματικὴν του κακουχίαν, ἔχει μάλιστα οὗτος συνήθως καὶ τὴν δύναμιν νὰ κατανικᾷ ἢ τοῦλάχιστον νὰ ὑπομένῃ ἀνέτως τὴν νοσηρὰν κατάστασιν. Θὰ ἔχετε βεβαίως ἀκούσει τὰ θαύματα ποὺ κατορθώνει ἡ αὐθυποβολὴ καὶ ἡ ἔντασις τοῦ ψυχικοῦ σθένους.

Ἡθικὴ, ὅπως γνωρίζετε, εἶνε ὁ κανὼν ποὺ ἐχάραξε διὰ τὰς σκέψεις καὶ τὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου ἡ διαρκῶς ἔναυλος μέσα εἰς τὴν ψυχὴν του φωνὴ τοῦ Θεοῦ ποὺ λέγεται συνείδησις τοῦ ἀγαθοῦ. Σύμφωνα μὲ τὸν κανόνα αὐτὸν ρυθμίζων τὴν ζωὴν του ὁ ἄνθρωπος, εὐρίσκεται πάντοτε ἐν ἀρμονίᾳ καὶ πρὸς τὸν θεῖον νόμον καὶ πρὸς τὰ καθήκοντα ποὺ ἔχει ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῶν ὁμοίων του. Μόνον δὲ ἐφ' ὅσον ἔχει κανονίσει τὴν θέσιν του ἀπέναντι τοῦ Πλάστου καὶ εὐρίσκεται ἐν τάξει ὡς πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων ποὺ ἀνέφερα, μόνον ἔτσι μπορεῖ νὰ ζήσῃ ὁ ἄνθρωπος εὐχαριστημένος καὶ εὐτυχὴς εἰς τὸν κόσμον. Καὶ οὔτε χρειάζεται νὰ μελετήσῃ κανεὶς συγγράμματα καὶ νὰ φιλοσοφήσῃ διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ἀποτέλεσμα αὐτό. Ὑπάρχει μία ἀπλουστάτη πρακτικὴ φιλοσοφία ποὺ τὴν ἀντιλαμβάνεται καὶ μπορεῖ νὰ τὴν ἐφαρμόσῃ καὶ ὁ πλεόν ἀμόρφωτος ἀκόμη, καὶ

ἡ φιλοσοφία αὕτη εἶνε ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ, ἡ ἠθικὴ τοῦ Εὐαγγελίου. Ὅταν πιστεύῃς καὶ ἐλπίζῃς εἰς μίαν Ὑπερτάτην Δύναμιν καὶ ἔχῃς πεποιθήσιν εἰς τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν, ὅταν σέβεσαι καὶ τηρῇς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς νόμους τῆς Πολιτείας, ὅταν σέβεσαι καὶ ἐντρέπεσαι τὸν ἑαυτὸν σου ἀρκετὰ ὥστε νὰ μὴν ἐκπίπτῃς ποτὲ καὶ νὰ μὴν ἐξευτελίζεσαι ἀπέναντι τῆς συνειδήσεώς σου διαπράττων κάτι κακὸν ἢ ἄδικον ἢ ἄτιμον, ὅταν προσπαθῇς διὰ τοῦ βίου σου, τῶν ἔργων σου, τοῦ παραδείγματός σου νὰ εἶσαι εὐσεβὴς χριστιανός, νομοταγὴς καὶ φιλόπατρις πολίτης, καλὸς οἰκογενειάρχης, χρήσιμον μέλος τῆς κοινωνίας καὶ πρὸ πάντων εὐσπλαχνος καὶ εὐεργετικός ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεών σου πρὸς τοὺς δυστυχοῦντας ἢ ἔχον-
τας τὴν ἀνάγκην σου, ἐν μιᾷ λέξει καλὸς ἄνθρωπος, εἶνε περιττὸν νὰ ζητῇς νὰ μάθῃς τί εἶπον καὶ τί ἔγραψαν ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι φιλόσοφοι περὶ ἠθικῆς καὶ περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ζωῆς. Τὸ πρόβλημα τὸ ἔχεις λύσει κατὰ τὸν πλεόν ἀσφαλῆ καὶ πρακτικὸν τρόπον, μὲ τὴν αἰωνίαν καὶ ἀθάνατον τριλογίαν τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς ἀγάπης, τριλογίαν τῆς ὁποίας αἱ πρῶται ἀρμονίαι διεχύθησαν εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ τὰς εἰρηνικὰς ἡχοῦς τῶν κοιλάδων τῆς Γαλιλαίας.

Καθήκοντά, ὅπως εἶπα, δὲν ἔχει κανεὶς μόνον πρὸς τοὺς ὁμοίους του, ἀλλ' ἔχει καὶ πρὸς τὸν ἴδιον ἑαυτὸν

του. Ἡ συνείδησις τῆς υπάρξεώς μας, τὸ «ἐγώ» μας, ἔχει καὶ αὐτὸ δικαιώματα, καὶ μεγάλα μάλιστα, ἐπὶ τῆς μερίμνης, τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης μας. Βεβαίως δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ἀφίνωμεν τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ διὰ τὸ ἐγώ μας νὰ φθάνη εἰς τὰ ὅρια τοῦ παραλόγου ἐγωϊσμοῦ — διότι μὴ λησμονῆτε ὅτι ὑπάρχει καὶ ἕνας εὐγενὴς καὶ ὑψηλὸς ἐγωϊσμός ποὺ συνίσταται εἰς τὸ νὰ μὴ καταδέχεται κανεὶς νὰ κηλιδώσῃ τὴν τιμὴν, τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὴν ὑπόληψίν του. Πάντως, καὶ μόνον τὸ φυσικὸν ἔνστικτον τῆς αὐτοσυντηρήσεως καὶ ἡ γενικὴ εἰς κάθε λογικὸν ἄνθρωπον ἀγάπη πρὸς τὴν ζωὴν, μαρτυροῦν ὅτι μαζὺ μὲ ὅλους τοὺς ἄλλους εἶνε φυσικὸν νὰ ἀγαπῶμεν καὶ νὰ φροντίζωμεν διὰ τὸν ἑαυτὸν μας. Μία ἀπὸ τὰς ἀρχαίας ἀρετὰς, ἡ ἀνδρεία ἴσως ποὺ ἐπιβάλλεται εἰς τὸν ἄνθρωπον διὰ νὰ διατηρήσῃ ἀκέραιον τὸ δῶρον τῆς ζωῆς ποὺ τοῦ ἐχάρισεν ὁ Πλάστης, εἶνε καὶ ἡ μέριμνα τοῦ νὰ διατηρήσῃ τὴν υἰαίαν του καὶ νὰ τὴν ἀνακτήσῃ ὅταν τυχὸν τὴν χάσῃ. Βεβαίως εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ ἔχουν τὸν λόγον ἡ ὑγιεινὴ καὶ ἡ ἱατρικὴ. Ἀλλ' ἐδῶ δὲν πρόκειται, οὔτε εἶνε τὸ θέμα μου αὐτό, νὰ σᾶς ἀναπτύξω πῶς πρέπει νὰ κανονίσῃ κανεὶς τὰς λεπτομερείας τῆς ζωῆς του, τῆς διαίτης του, τῆς ἐργασίας του, διὰ νὰ φυλάξῃ ὅσον εἶνε δυνατόν τὴν υἰαίαν του, οὔτε ποῖα μέσα θὰ μεταχειρισθῇ ἢ ἐπιστήμη διὰ ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν οὕτως ἢ ἄλλως κλονισθεῖσαν υἰαίαν. Ὁ σκοπός μου εἶνε νὰ σᾶς ἀποδείξω πόσον ἄμεσον σχέσιν ἔχει πρὸς

τὴν σωματικὴν υἰαίαν ἢ υἰαία τῆς ψυχῆς, δηλ. ὁ συναρμονισμός τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς πρὸς τὰς αἰωνίας ἠθικὰς ἀρχὰς τοῦ ἀγαθοῦ, τῆς τιμῆς, τοῦ καθήκοντος καὶ πρὸ πάντων τῆς καλωσύνης, ποὺ εἶνε αὐτὴ καὶ μόνη ὁ ὠραιότερος καὶ γλυκύτερος συνδετικὸς κρίκος μεταξὺ τῶν ἀνθρωπίνων υπάρξεων.

Καὶ ἐν πρώτοις, ὅπως ἀνέφερα καὶ ἄλλοτε εἰς μίαν διάλεξίν μου περὶ ἱατρικῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν θρησκείαν, ἡ ἐπιστήμη σήμερον, ὕστερον ἀπὸ τὴν παταγωδῶς κατεδαφισθεῖσαν θεωρίαν τοῦ ὕλισμοῦ ποὺ δὲν ἔχει πλέον ἔδαφος νὰ βασισθῇ, ἀφοῦ ἀπεδείχθη σήμερον ὅτι δὲν ὑπάρχει ὕλη ἀλλὰ δυναμισμός, ἡ ἐπιστήμη, λέγω, προσεχώρησεν ὀριστικῶς εἰς τὴν θρησκείαν. Ἐπὶ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπαρξιν δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ μόνον τὸν ὕλικόν ὀργανισμόν τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μίαν αὐλὸν καὶ ἀνεξάρτητον τῆς ὕλης δύναμιν, τὴν λεγομένην **ψυχὴν**, μίαν δύναμιν ποὺ δίδει τὴν ἐνέργειαν τῆς ζωῆς εἰς τὸ σῶμα καὶ διευθύνει τὰς λειτουργίας του. Ἡ δύναμις αὐτὴ ὡς ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐξωτερικεύεται καὶ ἐπενεργεῖ ἐπὶ τοῦ σώματος, ἔχει τὸ νευρικόν μας σύστημα καὶ ἰδίως τὸν ἐγκέφαλον. Ὁ ἐγκέφαλος δὲν εἶνε ἡ ἔδρα τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἀπλῶς τὸ ἐργαλεῖον, τὸ τηλεγραφικὸν ἃς ποῦμε χειριστήριον, μὲ τὸ ὁποῖον ἡ ψυχικὴ δύναμις ἐξωτερικεύει τὰς θελήσεις, τὰς σκέψεις τῆς καὶ μεταδίδει εἰς τὸ σῶμα τὰς ἐνέργειας τῆς ζωῆς. Ἀπὸ τὸν σύνδεσμον αὐτὸν ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ αὐλοῦ καὶ τοῦ

ύλικου μέρους τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, ἀντιλαμβάνεσθε πῶς ἐπηρεάζονται ἀμοιβαίως καὶ πῶς ἡ ὁμαλή καὶ κανονικὴ κατάστασις, δηλ. ἡ ὑγεία τῆς ψυχῆς ἐξασφαλίζει καὶ τὴν ὁμαλότητα τῶν ὀργανικῶν λειτουργιῶν, δηλ. τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος.

Μία ἀπὸ τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ψυχικῆς ὑγείας, ἡ ὠραιότερα ἴσως ἀπὸ ὅλας καὶ ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἐξαίρει καὶ ἐκτιμᾷ περισσότερο ἢ χριστιανικὴ θρησκεία, ἡ κατ' ἐξοχὴν θρησκεία τῆς ἀγάπης, εἶνε καὶ ἡ καλωσύνη. Δὲν ἀρκεῖ νὰ εἶσαι δίκαιος μόνον, δηλ. νὰ σέβῃς τὰ δικαιώματα καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἄλλου, ἐν ἄλλοις λόγοις νὰ μὴ κάμνης εἰς τὸν ἄλλον ὅ,τι δὲν θέλεις νὰ σοῦ κάμῃ ὁ ἄλλος. Αὕτῃ εἶνε ἡ ἀρνητικὴ ὄψις τῆς ἀνθρωπίνης ἀλληλεγγύης· ἡ θετικὴ ὄψις εἶνε νὰ προσπαθῇς νὰ κάμνης εἰς τὸν ἄλλον ὅ,τι καλὸν θὰ ἐπεθύμεις νὰ σοῦ κάμουν καὶ οἱ ἄλλοι, δηλ. νὰ εἶσαι ὄχι μόνον δίκαιος ἀλλὰ καὶ καλὸς πρὸς τοὺς ὁμοίους σου. **Ἀγάπη καὶ καλωσύνη, ἰδοὺ ἡ θεμελιώδης βάσις τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς.** Καὶ ἂν ὁ Χριστιανισμὸς κυριαρχῇ σχεδὸν εἰς τὸν κόσμον σήμερον, εἶνε διότι ἐδίδασκε τὸν ἄνθρωπον νὰ εἶνε πρὸ παντὸς καλός, περιέβαλε δηλαδή τὰς σκληρὰς καὶ αἰχμηρὰς γωνίας τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγωῖσμοῦ μὲ τὰ ἀπαλὰ καὶ θερμὰ πούπουλα τῆς ἀγαθότητος καὶ τοῦ ἀλτρουῖσμοῦ.

Ἄς ἴδωμεν λοιπὸν πῶς μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ ἀπλούστερον ἢ μεταξὺ ὑγείας καὶ καλωσύνης σχέσις. Ὁ ὑγιὴς ἄνθρωπος, ἐκεῖνος δηλ. ποὺ ἀπολαμβάνει ἄρτιον ἢ περίπου τὸ συναίσθημα τῆς ὑπάρξεως, εἶνε ὁ μόνος ποὺ μπορεῖ νὰ αἰσθανθῇ τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς, ὁσάκις τοῦλάχιστον ἔρχονται στιγμαὶ ποὺ τοῦ δίδουν ἀνακωχὴν αἱ ἐναντιότητες καὶ αἱ πικρίαι τοῦ βίου. Ὅταν ὁ φυσικὸς καὶ ὁ ἠθικὸς πόνος μᾶς διδῇ ἔστω καὶ προσωρινὴν ἀμνηστείαν καὶ θωπεύουν τὴν ὑπαρξίν μας τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ ἡ ὠμορφιὰ τῆς φύσεως, ἡ ἐνδόμυχος καὶ ἀνέκφραστος εὐχαρίστησις ποὺ αἰσθανόμεθα καὶ μόνον ἀπὸ τὴν συνείδησιν τοῦ ὅτι ὑπάρχομεν, μᾶς ἐνθουσιάζει ὅτι περὶστοιχοῦμεθα καὶ ἀπὸ ἄλλα ὄντα ποὺ εἶνε καὶ αὐτὰ πλασμένα διὰ νὰ αἰσθάνωνται τὴν ἰδίαν ἀνάγκην νὰ χαίρωνται τὴν ζωὴν ὅπως ἡμεῖς. Καὶ ἡ πρώτη αὐτὴ βαθμὶς τῆς ἀνθρωπίνης ἀλληλεγγύης εἶνε ἤδη ἓνα βῆμα ἔξω ἀπὸ τὰ χαρακώματα τοῦ ἐγωῖσμοῦ, μέσα εἰς τὴν ἀνήλιον ὑγρασίαν τῶν ὁποίων σαπίζουν αἱ κατώτεραι ψυχαί. Ὅταν ἐπιθυμῇς νὰ αἰσθανθῇ καὶ ὁ ὁμοῖός σου ὅ,τι εὐχάριστον αἰσθάνεσαι, φυσικὰ θὰ εἶνε διατεθειμένη ἡ αἰσθηματικὴ σου ὑπαρξις νὰ συμμερισθῇ καὶ ὅ,τι δυσάρεστον αἰσθάνεται ὁ ὁμοῖός σου. **Καὶ ἀκριβῶς ἡ ἀμοιβαιότης αὕτῃ εἰς τὸν συμμερισμὸν τῶν εὐαρέστων καὶ δυσαρέστων συναισθημάτων, εἶνε ἡ ὠραιότερα συνδετικὴ ὕλη τοῦ κοινωνικοῦ ἐνστίχτου.** Ἀπολαμβάνω τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς καὶ θέλω νὰ φωταγωγήσῃ ἡ χαρὰ αὕτῃ καὶ ἄλλας

υπάρξεις τριγύρω μου, ἡ σκιάζει τὴν χαρὰν αὐτὴν ὁ πόνος τῶν ἄλλων καὶ ἐπιθυμῶ νὰ σκορπίσω τὴν σκιά αὐτὴν, μεταδίδων ὀλίγον φῶς ἀπὸ τὸ ἰδικόν μου· ὅλα αὐτὰ προϋποθέτουν μίαν ἀνωτερότητα ψυχικὴν, ποὺ δὲν εἶνε δυνατόν παρὰ νὰ στηρίζεται ἐπάνω εἰς μίαν ἀρτίαν καὶ ἀπολύτως ἱκανοποιητικὴν κατάστασιν τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῶν ὀργανικῶν λειτουργιῶν τοῦ σώματος, μὲ ἄλλα λόγια προϋποθέτουν καλὴν ὑγείαν. Ὁ ὅρος τῆς ὑγείας εἶνε ἀπαραίτητος καὶ διὰ νὰ αἰσθανθῇ τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς καὶ διὰ νὰ θέλῃς νὰ τὴν ἀπλώσῃς γύρω σου. Τὸ ἐγὼ τοῦ ἀνθρώπου πολὺ δύσκολα ἠμπορεῖ νὰ διασταλῇ εἰς ἐκδηλώσεις ἄλτρου-ἰσμοῦ ὅταν συνθλίβεται ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ πένου ἢ μιᾶς ἐλαττωματικῆς καταστάσεως, διότι ἀκριβὲς τότε ἔχει ἀνάγκην ξένης βοηθείας. Μόνον ὁ ὑγιὴς εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἀκτινοβολῇ γύρω του τὴν ὑπερκόσμιον ἐκείνην ψυχικὴν ραδιενέργειαν ποὺ λέγεται καλῶσύνη. Καὶ ἰδοὺ διατί, ἂν θέλωμεν νὰ συμπληρώσωμεν τὴν εὐτυχίαν τῆς ζωῆς καὶ μὲ τὸ οὐράνιον στοιχεῖον τῆς καλῶσύνης καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον μας, πρέπει νὰ ἐνδιαφερώμεθα καὶ προφυλάσσωμεν τὴν ὑγείαν μας, ἀποφεύγοντες πᾶν ὅ,τι ἠμπορεῖ νὰ τὴν ὑποσκάψῃ καὶ ἐξαρθῇ ἀπὸ τὴν θέλησίν μας.

Ἐξ ἄλλου, γεγονὸς ἀπὸ τὰ πλεόν θετικὰ ποὺ ἔχει βεβαιώσῃ ἡ ψυχοπαθολογία, εἶνε ὅτι κάθε ἄνθρωπος ἐκ φύσεως καὶ συστηματικῶς κακός, ὅχι ἐκ περιστάσεως καὶ ἐξ εὐλογοφανοῦς ἀφορμῆς ὅπως γινόμεθα

κάποτε ὅλοι μας, εἶνε ἄνθρωπος πάσχων ἢ ἐλαττωματικός, εἴτε διότι τὸν ἔχουν ἀδικήσει ἢ κληρονομικότης, ἢ ἀνατροφή καὶ τὸ περιβάλλον, εἴτε διότι ἔπαθεν ἢ πάσχει ἀπὸ ἀνωμαλίαν ἢ νόσον τοῦ νευρικοῦ συστήματος, εἴτε τέλος διότι ἐξεφυλίσθη τὸ ἠθικόν του ἀπὸ οἵανδήποτε χρονίαν παθολογικὴν κατάστασιν.

Ὁ φύσει καὶ καθ' ἑξιν κακὸς δηλαδή εἶνε 99 φορές ἐπὶ τοῖς 100 ψυχικῶς ἢ διανοητικῶς ἀνισόρροπος, ὅχι βέβαια καὶ ἀνεύθυνος πάντοτε δι' ὅ,τι κακὸν διαπράττει ὡς μοχθηρός, ὡς φθονερός, ὡς κακοποιὸς ἢ ἐγκληματίας, ἀλλ' ὅπωςδήποτε ἀνώμαλος πάντοτε καὶ ὅχι ὑγιὴς ψυχικῶς εἰς βαθμὸν ὥστε ὁσάκις ἡ δικαιοσύνη ἔχει νὰ κάμῃ μὲ ἐνὰ φοβερόν κακοῦργον, πρὶν ἢ ἀποφασίσῃ νὰ τὸν τιμωρήσῃ ἄλλέως, συμβουλευέται τὴν φρενιατρικὴν, μήπως πρέπει νὰ τὸν ἐγκλείσῃ εἰς φρενοκομεῖον.

Ἀλλὰ καὶ αὐταὶ ἀκόμη αἱ ἐκ περιστάσεως σπάνιαι ἐκρήξεις κακουργικῆς ὁρμῆς ἢ καταστρεπτικῆς ὀργῆς εἰς ἀνθρώπους ποὺ ἦσαν συνήθως ὁμαλοὶ καὶ ἀβλαβεῖς, θεωροῦνται σήμερον ὡς νοσηραὶ ἐνορμήσεις ἢ παροξυσμοὶ λανθανούσης ψυχικῆς ἀνωμαλίας ἢ ἐπωαζομένης ἐπιληπτικῆς διαθέσεως.

Ἐξ ἄλλου εἶνε ἐπίσης βέβαιον—καὶ παρακαλῶ νὰ προσέξετε εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτὴν λεπτομέρειαν—ὅτι ὅλα τὰ ἐχθρικὰ πρὸς τοὺς ὁμοίους μας αἰσθήματα καὶ πάθη, ἡ κακεντρέχεια, ὁ φθόνος, τὸ μῖσος, ἡ ἐκδικητικὴ καὶ κακουργικὴ διάθεσις, εἶνε πράγμα-

τα πού δηλητηριάζουν ὄχι ἀπλῶς τὴν ψυχὴν, ὅπως λέγουν οἱ ἠθικολόγοι, ἀλλὰ δηλητηριάζουν κυριολεκτικῶς καὶ πραγματικῶς τὸν ὁργανισμόν, τὰ κύτταρά μας, τὸ αἷμά μας, ἀπαράλλακτα ὅπως ἐνεργεῖ μία τοξικὴ οὐσία οἰαδήποτε, ὅπως ὁ ἴος τῶν φαρμακερῶν ζώων, ὅπως αἱ τοξίναι τῶν παθογόνων μικροβίων, ὅπως αἱ πτωμαῖναι τῶν ἀποσυντεθειμένων θνησιμαίων. Δὲν ξέρω πῶς ἐξηγεῖ ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ θεολογία τὸ ἀσυμβίβαστον τῆς κακίας μετὰ τὴν ψυχικὴν ἀρτιότητα καὶ ὑγείαν, ἀλλ' ἡ παθολογία ἔχει ἀπὸ διδόμενα νὰ πιστεῦῃ ὅτι **τὸ κακὸν καὶ αἱ ὑπαγορεύσεις του εἶνε ἐξηκριβωμένως καὶ ἀναμφισβητήτως ἐπιζήμια διὰ τὴν σωματικὴν εὐεξίαν καὶ ὑγείαν**, ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν καὶ ἂν ἐκδηλοῦνται αἱ συνέπειαι των. Ὅταν ἀπὸ τὴν ἠθικὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ ἀνθρώπου λείπη τὸ ὀξυγόνον τῆς καλwsύνης, μαζὺ μετὰ τὴν ψυχικὴν ὑπαρξιν ἀσφυκτιᾷ καὶ τὸ σῶμα, εἰς βαθμὸν μάλιστα ν' ἀποτυποῦται καὶ εἰς τὴν ὄψιν καὶ εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ ἀκόμη τοῦ ἀνθρώπου ἢ ἰδιαιτέρα ἐκεῖνη σφραγὶς μιᾶς παθολογικῆς καταστάσεως ἀπροσδιορίστου ἀλλὰ ὀφθαλμοφανοῦς.

Καὶ τώρα θὰ ἀντιστρέψω τὸ ζήτημα ἀπὸ τὴν ἄλλην τοῦ ὄψιν, ἥτις εἶνε καὶ πλεον σχετικὴ πρὸς τὸ θέμα τῆς ὁμιλίας μου. Δὲν εἶνε μόνον ὅτι τὸ ἠθικὸν κακὸν εἶνε ἀσυμβίβαστον μετὰ τὴν ὑγείαν· ἀλλ' εἶνε καὶ αὐτα-

πόδεικτος ἀλήθεια καὶ τὸ ἐξῆς ἀκόμη γεγονός: ὅτι **ἡ καλwsύνη καὶ ἡ ἠθικὴ ἐν γένει ἐξασφαλίζει ἐν τινι μέτρῳ τὴν ὑγείαν καὶ παρατείνει τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου**. Ὅπως τὸ διετύπωσα τὸ πρᾶγμα, δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀκροατάς μου θὰ μειδιάσουν μετὰ τὴν ἐνθουσιώδη αὐτὴν ὑπερβολήν, ὅπως φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως, καὶ θὰ μοῦ ἀντιτείνουν: τί σχέσιν ἔχουν αἱ θεολογικαὶ ἀρεταὶ μετὰ τὴν ὑγιεινὴν ἢ τὴν παθολογίαν; Μὲ ἐρωτοῦν ὡς ὀρθολογισταί· θὰ τοὺς ἀπαντήσω ὡς ἱατρός. Αἱ ἱατρικαὶ παραδοξολογίαι δὲν φιλοδοξοῦν ἀπλῶς νὰ κινήσουν τὸν θαυμασμόν ὅπως αἱ λογοτεχνικαὶ ἢ ἐπιστημονικὴ σκέψις κτίζεται πάντοτε ἐπάνω εἰς τὸ ἔδαφος τῆς παρατηρήσεως καὶ τοῦ πειράματος, ἔδαφος πού ὑποτίθεται στερεόν, μέχρι νεωτέρας εἰδήσεως τοῦλάχιστον. Λοιπὸν ἐπ' ἀνέρχομαι εἰς τὸ θέμα μου καὶ ἐπιμένω, μετὰ ὅλην τὴν ἀφέλειαν τῆς ἀκραδάντου πεποιθήσεως, ὅτι ἡ καλwsύνη εἶνε μέγας συντελεστὴς ὑγείας καὶ μακροβιότητος.

Καὶ ἰδοὺ, ἄκραις - μέσαις, μερικοὶ σχετικοὶ συλλογισμοί: Πρῶτα - πρῶτα, διὰ ν' ἀρχίσω ἀπὸ τὴν πρακτικὴν ἄποψιν, ἡ ἠθικὴ πού δὲν σοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἀδικήσῃς τὸν ἄλλον καὶ ἡ καλwsύνη πού σοῦ ἐπιβάλλει ἀπ' ἐναντίας νὰ τοῦ φανῇς χρήσιμος, σοῦ ἐξασφαλίζουν ἀπὸ τὸ κοινωνικόν σου περιβάλλον τὸ αἶσθημα τῆς ἀσφαλείας, δηλαδὴ καθησυχάζουν τὸ ἐνστικτον τῆς αὐτοσυντηρήσεως. Τί σημασίαν ἔχει ἡ ἀσφάλεια καὶ ἡ ἡσυχία αὐτή, τὸ γνωρίζουν ἴσως μόνον οἱ ἀτυχεῖς

ἐκεῖνοι ποὺ εἶνε ἠναγκασμένοι εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζω-
ῆς νὰ κρατοῦν διαρκῶς ὠρθωμένους τὰ ἀκάνθας τῆς
ἀμύνης των, ὅπως ὁ σκαντζόχοιρος, μέσα εἰς ἐχθρι-
κὸν περιβάλλον. Ἡ καλωσύνη ἔχει τὸν τρόπον νὰ ἀφο-
πλίσῃ τὸ κακὸν ἢ τοῦλάχιστον νὰ ἀμβύλῃ τὰς προσ-
βολὰς του. Εἶνε ὄντως ἀκατανόητος ἀλλὰ καταπλη-
κτικὴ ἡ ἐπιβολὴ ποὺ ἀσκεῖ τὸ ἀγαθὸν ἐπὶ τῆς ἀνθρω-
πίνης ψυχῆς καὶ τῆς πλέον πεπωρωμένης. Ὅταν αἰσθά-
νεσαι λοιπὸν τὸν ἑαυτὸν σου ἀσφαλῆ διότι κατέρρι-
ψες τριγύρω σου τὰ συρματοπλέγματα τοῦ ἐγωῖσμοῦ
καὶ φωτίζεις τὸν τομέα σου μετὰ τὸν ἐκθαμβωτικὸν προ-
βολέα τῆς ἀγάπης, τῆς ἠπιότητος, τῆς ἐπιεικειᾶς, τῆς
συμπαθείας, τῶν καλῶν καὶ εὐγενικῶν τρόπων, ἔ, λοι-
πὸν καὶ μόνον τὸ συναίσθημα αὐτὸ ποὺ σε ὀφθαλμίζει, τὰ
ἀπολαύσεις ἀδιατάρακτον τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς καὶ νὰ
προχωρήσῃς ἀπροσκόπτως εἰς τὸν δρόμον τῆς προό-
δου καὶ τῆς τελειοποιήσεως ποὺ εἶνε ὁ σκοπὸς τῆς
ζωῆς, εἶνε ἤδη ἀρκετὸν διὰ νὰ κάμῃ τὴν ζωϊκὴν σου
μηχανὴν νὰ λειτουργῇ κανονικά, τὴν λειτουργίαν τῆς
θρέψεως νὰ ἐκτελῇ ὁμαλῶς τὰς μυστηριώδεις ἀνταλ-
λακτικὰς αὐτῆς ἐργασίας ἐπὶ τῆς ζώσης ὕλης, τὸ νευ-
ρικὸν καὶ τὸ κυκλοφοριακὸν σου σύστημα νὰ λειτουρ-
γοῦν σὰν ὠρολόγι, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι
δὲν κλονίζονται διαρκῶς ἀπὸ τὸ ἀνακλαστικὸν φαι-
νόμενον τοῦ φόβου καὶ ἀπὸ τὴν ἔντασιν τῆς ἀμύνης.
Τὸ λάδι τῆς καλωσύνης γαληνιάζει καὶ τὰ πλέον ἀ-
φρισμένα κύματα τῶν ἐναντιοτήτων τῆς ζωῆς γύρω

ἀπὸ τὴν τρόπιδά τῶν πεπωμένων σου.

Ἐπειτα, λίγο τὸ ἔχεις νὰ κρατῇς διαρκῶς ποτι-
σμένα καὶ τὴν ψυχοσύμβασίν σου ἀλλὰ καὶ τὰ σωμα-
τικά σου κύτταρα μετὰ τὴν μυστικὴν ραδιενέργειαν τοῦ
ἀγαθοῦ ποὺ μεταφράζεται εἰς ζωτικότητα καὶ ἀκμήν;
Ἡ ἐνδόμυχος συνείδησις ὅτι μετὰ τὴν ἀγαθὴν σου θέ-
λησιν καὶ τὴν ἀλτρουϊστικὴν διάθεσιν ἀποτελεῖς μέ-
σα εἰς τὸ ἠθικὸν σύμπαν ἓνα πολύτιμον συμπεκνωτῆρα
(συσσωρευτὴν, ὅπως τὸν λέγουν οἱ ἠλεκτρολόγοι) ψυ-
χικῆς ἐνεργείας φωτεινῆς καὶ ἀγαθοποιοῦ ποὺ ἐξυπη-
ρετεῖ ὀλίγον ἢ πολὺ τὰς βουλὰς τῆς ὑπερτάτης Προ-
νοίας τῆς κυβερνώσης τὸ σύμπαν, ἡ συνείδησις αὐτὴ
ποὺ γεμίζει μετὰ ὑπερηφάνειαν καὶ εὐμφρόσυνον ἱκανο-
ποίησιν τῆς ψυχικῆς σου ἀτομικότητος, ἐντείνει συγχρό-
ως καὶ ὅλα τὰ ψυχονευρικά καὶ νευροοργανικά ἐλα-
τήρια τοῦ ἀτόμου σου καὶ πλημμυρεῖ τὸ εἶναί σου μετὰ
τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς ποὺ δὲν εἶνε παρὰ ἡ ἀνταύγεια
τῆς υἱείας.

Ὅσοι ἐπὶ τέλους μοῦ κάμουν τὸ ἀδίκημα νὰ πά-
ρουν γιὰ ἀρλοῦμπες τὰς θεωρίας αὐτάς, δὲν ἔχουν
παρὰ νὰ δοκιμάσουν εἰς τὴν πράξιν, ἔστω καὶ ἐπὶ μίαν
ἐβδομάδα, τί ἐστὶ καλωσύνη, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ἐννο-
εῖται, ὅτι δὲν εὐρίσκονται τὸν ἄλλον καιρὸν εἰς πολὺ
τρυφερὰς σχέσεις μετὰ τὴν ἀρετὴν αὐτὴν. Μία ὥραία
καὶ λεπτὴ χειρονομία χριστιανικῆς εὐποιᾶς, ἓνας μυ-
στικός παλμὸς ἀγάπης, μία σπιθοβολὴ συμπαθείας
καὶ εἰλικρινοῦς ἐνδιαφέροντος μετὰ ἀντικειμενικὸν σκο-

πόν την ἀνακούφισιν μιᾶς δυστυχίας, τὴν παρηγορίαν ἑνὸς ἀνθρωπίνου πόνου, θὰ ἔχουν ἓνα μαθηματικῶς ἀκριβὲς καὶ ἀλάνθαστον ἀποτέλεσμα νὰ χύσουν ἓνα ὑπερφυσικὸν ἀντιφέγγισμα εὐτυχίας εἰς τὴν ψυχὴν των καὶ μίαν ἀνέλπιστον εὐεξίαν εἰς τὸ σῶμά των. Δυστυχεῖς ὅσοι δὲν ἤσθάνθησαν ποτὲ εἰς τὴν ζωὴν των τὸ φεγγοβόλημα καὶ τὴν εὐεξίαν αὐτὴν.

* * *

Ἀλλὰ μετὰ τὴν καλωσύνην καὶ τὸν ἀλτρουϊσμὸν ἔρχονται καὶ ἄλλα στοιχεῖα ἠθικῆς ποὺ ἔχουν ἄμεσον σχέσιν μὲ τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐδῶ θὰ ἀναφέρω, ἐλλείψει χρόνου, τρία μόνον τὰ κυριώτερα: τὴν ἐργασίαν, τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὴν ἀγνότητα τῶν ἡθῶν. Καὶ ἅς ἀρχίσωμεν πρῶτον ἀπὸ τὴν ἐργασίαν. Λοιπὸν. **τῆς ζωῆς τὸ κυριώτερον καὶ πλεον οὐσιαστικὸν περιεχόμενον εἶνε ἡ ἐργασία.** Ὅλα τὰ ἄλλα, ἀνάπαυσις, τέρψις, ἀπόλαυσις εἶνε παραγεμίσματα, κατάλληλα μόνον διὰ νὰ διατηροῦν στερεὸν καὶ μόνιμον τὸ περιεχόμενον αὐτό. Εἶνε δὲ ἡ ἐργασία νόμος βιολογικὸς τῆς ὑπάρξεως παντὸς ζῶντος πλάσματος, καὶ καθ' ἑαυτὴν ὡς ἐργασία, δηλαδή ἐνέργεια, κίνησις καὶ ἀσκήσις συντηροῦσα καὶ ἐνισχύουσα τὴν δυναμικότητα καὶ ζωτικότητα τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ πνεύματος, ἀλλὰ καὶ διότι τροφοδοτεῖ τὴν ὑπαρξιν μὲ τὸ προϊόν αὐτῆς καὶ

προάγει τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὰ ὑλικά καὶ ἠθικά μέσα ποὺ τοῦ προμηθεύει.

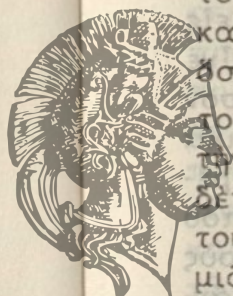
Ἡ ζωὴ ἄλλως τε καθ' ἑαυτὴν εἶνε ἐνέργεια καὶ δυναμισμός. Τὸ σῶμά μας εἶνε μία θαυμασίως πολὺπλοκος καὶ μὲ σοφὴν σκοπιμότητα κατεσκευασμένη μηχανή, τῆς ὁποίας καὶ ὁ τελευταῖος τροχός, τὸ κύτταρον, εὐρίσκεται εἰς ἀέναον ἐνέργειαν. Μὴ ἀφίνετε τὴν μηχανὴν αὐτὴν νὰ σκουριάσῃ καὶ ἀχρηστευθῇ μὲ τὴν ἀδράνειαν, τὴν ἀεργίαν, τὴν ὀκνηρίαν. **Ἡ κίνησις, ἡ ἐργασία, ἡ δρᾶσις, εἶνε τὸ μόνον μυστικὸν τῆς κανονικῆς ζωῆς, δηλαδή τῆς ὑγείας.** Ἡ ἡλικία δὲν ἐπηρεάζει τὴν ἀνάγκην αὐτὴν τῆς ἐνεργητικότητος καὶ τῆς ἀδράκειας ἀκόμη ὅσοις, ἂν θέλῃς νὰ παρατείνῃς ὑπὸ καλοὺς ὁρους τὴν ζωὴν σου, νὰ ἀπασχολῇς ἐπαρκῶς καὶ ἐν λογικῷ μέτρῳ τὸ πνεῦμα καὶ τοὺς μῦς σου. Καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἔχῃς ἀνάγκην νὰ ἐργασθῇς διὰ νὰ ζήσῃς, ἐργάζου καὶ πάλιν διὰ νὰ διατηρήσῃς τὴν ζωτικότητα καὶ τὰς δυνάμεις σου καὶ διὰ νὰ κρατῇς ἀκεραίαν τὴν ψυχικὴν καὶ διανοητικὴν σου ἰσορροπίαν, μὲ ἄλλα λόγια διὰ νὰ διατηρῇσαι καὶ σωματικῶς καὶ ψυχικῶς ὑγιής. Δὲν ἤκουσα ποτὲ νὰ αὐτοκτονήσῃ ἀνθρωπὸς σοβαρῶς καὶ ἐντίμως ἐργαζόμενος, οὔτε εὐρέθη ἀκόμη κατὰ τῆς λύπης καὶ τῆς ψυχικῆς δυσφορίας πλεον ἀποτελεσματικὸν ναρκωτικὸν ἀπὸ τὴν ἐργασίαν. Ἐλέχθη, καὶ εἶνε ἀληθές, ὅτι **ἡ ἐργασία διὰ τὸν ἀνθρώπον εἶνε προσευχή,** καὶ σχεδὸν ὡς ἀσέβειαν κατακρίνει ἡ χριστιανικὴ θρησκεία

τὴν ἀποστροφὴν πρὸς τὴν ἐργασίαν. Εἶδατε τί λέγει ὁ Ἀπόστολος: «εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω» (Β' Θεσσαλ. γ' 10). Ὁ μὴ ἐργαζόμενος ἄλλως τε εὐρίσκει εὐκολώτερον καιρὸν καὶ διάθεσιν νὰ κατακυλήσῃ πρὸς τὸν κατήφορον τῶν πονηρῶν σκέψεων καὶ τῶν ἀνηθίκων πράξεων, παρασύρεται δηλ. εὐκολώτερον ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὰς ὁρμὰς τοῦ ἐπὶ ζημιά βεβαίως καὶ τῆς ψυχικῆς του ὁμαλότητος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ζημιά ἀσφαλεῖ τῆς υἱείας του, ἐνίστε δὲ καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς του. Καὶ ἰδοὺ πῶς εἰς τὴν φυσικὴν καὶ ἀπαράβατον υποχρέωσιν τῆς ἐργασίας ποὺ ἐπέβαλεν ὁ Θεὸς εἰς κάθε ἄνθρωπον συναντᾶται ἡ ἠθικὴ μὲ τὴν υἱείαν. **Ἄνθρωπος ἐντίμως ἐργαζόμενος εἶνε πάντοτε ἠθικὸς ἄνθρωπος, ἐπὶ καὶ ὁ δὲ καὶ καλὸς χριστιανός.** Οἱ νέοι ὅσοι φαντάζονται ὡς ἐπαχθῇ ἀγγαρείαν τὴν ἐργασίαν καὶ διαβουκολοῦνται μὲ μωρὰς ἐλπίδας ὅτι ἡ ἐπικράτησις τῶν ἀρχῶν τοῦ κομμουνισμοῦ θὰ ἀπαλλάξῃ κάποτε ἀπὸ τὴν ἀγγαρείαν αὐτὴν τὰς ἐργατικὰς τάξεις, ἅς μάθουν ὅτι οὐδέποτε στρατιὰ δούλων εἰς τὴν ἀρχαιότητα εἰργάσθησαν ἐπαχθέστερον διὰ νὰ κτίσουν τὰς Πυραμίδας, παρ' ὅσον ταιλαιπωροῦνται καὶ μοχθοῦν σήμερον εἰς ὁλόκληρον μίαν μεγάλην ἐπικράτειαν τοῦ Βορρᾶ οἱ ἐργάται καὶ χωρὶς μάλιστα νὰ χορταίνουσι τοῦλάχιστον!

Ἄλλη θεμελιώδης βᾶσις τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς

καὶ μεγάλη ἀρετὴ εἶνε καὶ ἡ **ἐγκράτεια**. Τὸ «κρατεῖν ἑαυτοῦ», τὸ νὰ συγκρατῇ κανεὶς τὰς ὁρμὰς του, τὰς ἐπιθυμίας, τὰ πάθη ἐντὸς τῶν ὁρίων ποὺ ἐχάραξεν εἰς κάθε λογικὸν ἄνθρωπον ἡ κρίσις καὶ ἡ φρόνησις, εἶνε ἡ μεγαλειτέρα κυριαρχικὴ ἐξουσία ἀπὸ ὅσας ἡμπορεῖ νὰ ἀσκήσῃ ἓνας ἄνθρωπος, διότι δὲν ὑπάρχει πλέον ἀνυπότακτον καὶ ἀδάμαστον θηρίον ἀπὸ τὸ ἐγὼ τοῦ ἀνθρώπου. Εἶνε εὐκολώτερον νὰ κατανικήσῃ τις καὶ ἐξουσιάσῃ ὅλον τὸν κόσμον παρὰ τὸν ἑαυτὸν του. Καὶ ἀπόδειξις τὸ παράδειγμα τοῦ μεγαλειτέρου κατακτητοῦ τῶν αἰώνων, τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅστις ἀφοῦ ἐπεξέτεινε τὴν κυριαρχίαν καὶ τὴν δόξαν του εἰς τὰ πέρατα τῆς τότε οἰκουμένης, ἀπέθανεν εἰς τὴν ἀνενόητον καὶ τῆς δράσεώς του, διότι δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ κατανικήσῃ τὴν ἀδυναμίαν του πρὸς τὸ φαγοπότι καὶ ὑπέκυψεν τὴν ἐπαύριον μιᾷ συμποσιακῇ ἀκρασίᾳ. Δικαίως ἐτόνισαν ἀνέκαθεν ὕμνους πρὸς τὴν μεγάλην αὐτὴν ἀρετὴν καὶ οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι καὶ οἱ Πατέρες τῆς ἐκκλησίας. **Ἡ ἐγκράτεια ἀποτυπώνει εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπου τὴν σφραγίδα μιᾷς ἠθικῆς ἀνωτερότητος, μιᾷς διανοητικῆς ὑπεροχῆς,** ποὺ εἶνε ὅπωςδήποτε κάτι σπάνιον διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν. Ἐγκράτεια σημαίνει νὰ ἐφαρμόζῃς εἰς ὅλας σου τὰς πράξεις, εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ὅλων τῶν ἀναγκῶν καὶ ἐπιθυμιῶν σου τὸν χρυσοῦν κανόνα τοῦ λογικοῦ μέτρου. Καὶ τὸ μέτρον αὐτὸ φοβοῦμαι ὅτι πολὺ ὀλίγοι

ἄνθρωποι τὸ ἔχουν εἰς τὴν τσέπην των.

Τὰς σχέσεις τῆς ἐγκρατείας πρὸς τὴν ἠθικὴν ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸς τὴν υἱεῖαν ἀφ' ἑτέρου, τὰς μαντεύετε ἴσως ὅλοι ἂν σκεφθῆτε ὀλίγον. Ὁ ἀδυνάτου θελήσεως καὶ χαρακτῆρος ἄνθρωπος ποὺ δὲν ἔχει τὸ σθένος νὰ εἰπῇ ἕνα ἀποφασιστικὸν «ὄχι!» εἰς κάθε παρόρμησιν τῶν ἐπιθυμιῶν του καὶ παρασύρεται χωρὶς ἀντίστασιν εἰς τὸν ὀλισθηρὸν κατήφορον οἰουδήποτε πάθους, ἀπὸ τοῦ πλεόν ἀθώου μέχρι τοῦ πλεόν καταστρεπτικοῦ, ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος δὲν μπορεῖ φυσικὰ νὰ ὑποβληθῇ εἰς τοὺς περιορισμοὺς ποὺ ἐπιβάλλει ἡ ἠθικὴ καὶ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε ἠθικὸς ἄνθρωπος. Διότι ἡ ἠθικὴ, ὅσον ὀλίγον αὐστηρὰ καὶ ἂν εἶνε, ἀπὸ τῶν ἀπογορευτικῶν πράγματα καὶ σοῦ λέγει: μὴ κάμης τοῦτο, δὲν ἐπιτρέπεται ἐκεῖνο, δὲν εἶνε ἔντιμον τὸ ἄλλο· ἐκεῖνος δὲ ποὺ ὅλας αὐτὰς τὰς ἀπαγορεύσεις καὶ τοὺς περιορισμοὺς τοὺς γράφει εἰς τὰ παληὰ του τὰ παπούτσια εἶνε ἄνθρωπος ποὺ δὲν σέβεται οὔτε τὸν ἑαυτὸν του, οὔτε κανένα ἄλλον καὶ ἐπομένως ἐπιζήμιος διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἐπικίνδυνος διὰ τοὺς ἄλλους. Ἐλεγε κάποιος φιλόσοφος ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶνε κατὰ τὸ ἥμισυ ἄγγελος καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ κτῆνος· μετὰ τὴν ἀνατροφὴν, τὴν μόρφωσιν καὶ πρὸ πάντων μετὰ τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν διαπαιδαγώγησιν τὸ πρῶτον συστατικὸν ὑπερ-νικᾶ βαθμηδὸν τὸ δεύτερον καὶ τὸ δαμάζει. Ἐν ἀπὸ τὰ μυστικὰ τῆς νίκης αὐτῆς εἶνε καὶ νὰ ἐξοικειωθῇ ἐγκαίρως ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὴν ἀρετὴν τῆς ἐγκρατείας,

διότι δὲν ὑπάρχει καλλίτερος χαλινὸς ἄλλος διὰ τὸ κτῆνος ποὺ ἔλεγεν ὁ φιλόσοφος.

Ἀλλὰ δὲν εἶνε μόνον στοιχεῖον ἠθικῆς καὶ μεγάλη ἀρετὴ ἡ ἐγκράτεια· εἶνε ἀκόμη καὶ πολὺτιμος φρουρὸς τῆς υἱείας. Περιττὸν νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω ὅτι ἡ μεγάλη πλειονότης τῶν χρονίων δυσκρασικῶν νοσημάτων ὅπως καὶ αἱ περισσότεραι παθήσεις τοῦ πεπτικοῦ συστήματος καὶ τοῦ ἥπατος ἰδίως εἶνε συνήθως ἀποτελέσματα μικρῶν ἢ σοβαρῶν καταχρήσεων καὶ παρεκτροπῶν, αἱ ὁποῖαι φυσικὰ δὲν μαρτυροῦν ὅτι ἡ πρώτη ἀρετὴ τοῦ πάσχοντος ἦτο ἡ ἐγκράτεια. Αἱ ἀπολαύσεις τῆς τραπέζης καὶ τοῦ ποτηριοῦ, ἐφ' ὅσον μετὰ τὸν καιρὸν ὑπερβαίνουν τὰ λογικὰ ὅρια καὶ ποδοπατοῦν τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς ἐγκρατείας, ἐπόμενον εἶνε ὅτι προμηθεύουν ἀσφαλῶς εἰσιτήρια διὰ κλινικὰς καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἡ πελατεία τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν ἀπερισκέπτων, ἡ ἐπαγγελματικὴ κρίσις τῶν ἰατρῶν θὰ ἦτο πολὺ χειροτέρα ἀπὸ ὅ,τι εἶνε σήμερον. Ἀφίνω πλέον τὰ ἀπαίσια ἐκεῖνα καὶ φοβερά νοσήματα εἰς τὰ ὁποῖα πληρώνει ἐνίοτε ἡ νεότης βαρύτατον φόρον, ὅταν ἀποπτύσῃ τὸν χαλινὸν τῆς ἐγκρατείας καὶ τῆς σωφροσύνης καὶ τὰ ὁποῖα οὔτε ὁ ἰατρὸς ποὺ τὰ θεραπεύει, οὔτε ὁ διάβολος ποὺ τὰ ἔστειλε, ξέρουν πότε καὶ πῶς τελειώνουν.

Ἀλλὰ μήπως ἡ ἄλλη ἐκείνη ὁδύσσεια μερικῶν νευρικῶν παθήσεων ποὺ κάμνουν τὸν βίον ἀβίωτον, δὲν ὀφείλεται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς ὑπερκόπωσιν καὶ ἐξάν-

τλησιν τοῦ νευρικοῦ συστήματος ἀπὸ καταχρήσεις, ξενύχτια, γλέντια, παρεκτροπὰς παντὸς εἴδους ἐκνευρισμὸν ἀπὸ καθημερινὰς διασκεδάσεις ἢ χαρτοπαικτικὰ ὄργια, ὅλα αὐτὰ πράγματα ποῦ ἔχουν ρίψει τὸν χαλινὸν τῆς ἐγκρατείας ἐπάνω εἰς τὰ κεραμίδια.

Δὲν εἶνε διόλου ἀνάγκη νὰ ζῶμεν ὡς ἀσκηταὶ τῆς Θηβαΐδος καὶ ἔχει μεγάλην βιολογικὴν χρησιμότητα διὰ τὸν ὁργανισμὸν καὶ διὰ τὴν ψυχικὴν ἰσορροπίαν τοῦ ἀνθρώπου τὸ εὐεργετικὸν διεγερτήριον τῆς χαρᾶς, τῆς τέρψεως, τῆς εὐθυμίας, διότι ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν αὐτῶν ἀμβλύνεται ὀλίγον ἢ τραχύτης τοῦ ἀγῶνος τῆς βιοπάλης καὶ μετριάζονται αἱ πικρίαι τῆς ζωῆς. Ἄλλ' ὅλα αὐτὰ εἶνε ἀπλῶς ἐπιδόματα εἰς τὸ τραπέζιον τῆς ζωῆς· **τὸ ψητὸ εἶνε ἡ ἐργασία καὶ τὸ καθῆκον.** Ἄλλως τε τὸ λογικὸν μέτρον καὶ ἡ σώφρων ἐγκράτεια κάμνουν καὶ τὰς ἀθῶας αὐτὰς ἀπαραιτήτους ἀπολαύσεις στοιχεῖα ὑγείας καὶ ζωτικότητος, ἐνῶ χωρὶς τὰς προϋποθέσεις αὐτὰς ἡμποροῦν ν' ἀποβοῦν ὑπόνομοι καὶ ν' ἀνατινάξουν εἰς τὸν ἀέρα καὶ ὑγείαν καὶ εὐτυχίαν καὶ τὴν ζωὴν ἀκόμη.

Καὶ τὰ λέγω αὐτὰ περισσότερον διὰ μερικοὺς νέους καὶ νέας ποῦ φαντάζονται τὴν ζωὴν ὡς ἓνα διαρκές πανηγῦρι καὶ πέρνουν ὡς δουλειὰ τὸ γλέντι καὶ ὡς πάρεργα τὴν ἐργασίαν καὶ τὸ καθῆκον. Βεβαίως καλὰ ἦτον νὰ μὴ εἶχαν ἐκδιωχθῇ ἀπὸ τὸν Παράδεισον οἱ πρωτόπλαστοι καὶ νὰ ἐξακολουθοῦσε ἡ ἀνθρωπότης νὰ πλέη εἰς τὴν ἀκύμαντον καὶ ἀμέριμνον ἐκείνην εὐ-

μερίαν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους, ἐφ' ὅσον ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ὡς κύριον σκοπὸν τὴν προοδευτικὴν τελειοποίησιν, ὁ σκοπὸς αὐτὸς δὲν ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν μέθην τῶν τέρψεων καὶ τῶν ἡδονῶν, ἐκτὸς ἂν τὸ πάρη κανεῖς ἀπόφασιν νὰ ἀπαρνηθῇ κάθε ἀνθρωπισμὸν καὶ προτιμᾷ νὰ ζήσῃ ὅπως τὰ ζῶα, φροντίζων μόνον τί θὰ φάγῃ καὶ θὰ πιῇ καὶ πῶς θὰ σκοτώσῃ πλέον εὐχάριστα τὴν ὥραν του. Ἡ δὲ νεότης ποῦ ἀντιπροσωπεύει τὴν ἀνθρσιν ἐκάστης γενεᾶς, ἔχει, μὲ τὴν ἀκμαίαν τῆς δυναμικότητα τόσα πολλὰ καὶ σπουδαῖα πράγματα νὰ προσθέσῃ εἰς τὸ ἀποθεματικὸν τῶν γνώσεων καὶ τῆς ἠθικῆς τελειοποιήσεως ποῦ ἐπεσώρευσαν οἱ πατέρες καὶ οἱ πρόγονοί, ὥστε δὲν ἀπομένει παρὰ ἓνα περιθώριον ὄχι καὶ πολὺ εὐρὺ ἀμεριμνησίας καὶ τέρψεων τριγύρω ἀπὸ τὸν ἐνεργὸν βίον.

* *

Καὶ ἐπειδὴ περὶ νεότητος ὁ λόγος, ἅς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ θίξω ἐδῶ μὲ ὅλην τὴν ἀπαιτουμένην λεπτότητα ἓνα ζήτημα ποῦ ἐνδιαφέρει καὶ ἀφορᾷ προπάντων τὴν νεανικὴν ἡλικίαν, ἂν καὶ δὲν εἶνε ἄσχετον καὶ μὲ οἰανδῆποτε ἡλικίαν, καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἀρκετὰ προχωρημένην. Ἐννοῶ **τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν ἀγνότητα τῶν ἡθῶν.** Γνωρίζω πολὺ καλὰ ὅτι αἱ ἠθικαὶ αὐταὶ ἀξίαι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας δὲν ἔχουν μεγάλην κυκλοφορίαν εἰς τὸ χρηματιστήριον τῆς ζωῆς· ἴσως μάλιστα θεωροῦνται ἀπὸ μερικοὺς ὑπὲρ τὸ δέον συχρονισμέ-

νους (;) καὶ ὡς τίτλοι ἀφελουῦς ἀπλοϊκότητος, ἂν ὄχι καὶ καθαρᾶς ἡλιθιότητος. Μπορεῖ νὰ ἦσαν καλαὶ δι' ἄλλας ἐποχὰς αἱ ἀρεταὶ αὐταί, ἀλλ' εἰς τὴν σύγχρονον εἶνε ὅλως διόλου démodées καὶ κατάλληλοι διὰ τὸ μουσεῖον. Καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ πανέμορφος σεμνότης ποὺ ἐθεωρεῖτο εἰς παρωχημένους χρόνους ὡς ὁ πλέον θελκτικὸς στολισμὸς μιᾶς κόρης καὶ σώζεται εὐτυχῶς ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς πολλὰ εὐγενικὰ καὶ καλοανατεθραμμένα κορίτσια, κινεῖ τὸν οἶκτον καὶ τὸ ἡλίθιον μειδίαμα πολλῶν δεσποινίδων τῆς κοσμικῆς κινήσεως. Ὡς ἐλπίσωμεν ὅτι κάποτε — ὅπως συχνότατα ἐπανερχόνται τόσες μόδες — θὰ ἐπανέλθῃ καὶ ἡ μόδα τῆς σεμνότητος, ἀπὸ τῆς ὁποίας ὅπως εἰπατέ, δὲν ἔχει τίποτε νὰ ζημιωθῇ τὸ γόητρον καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς γυναικός.

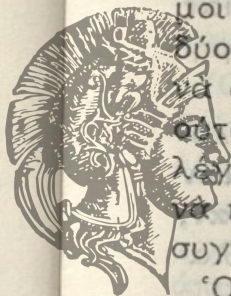
Ἄλλ' ἐδῶ θὰ ἤθελα νὰ τονίσω ἰδίως διὰ τὴν ἄρρενα νεότητα μερικὰς ἐξηκριβωμένας καὶ ἐπιστημονικὰς ἀληθείας ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ σωφροσύνης καὶ ἀγνότητος ἡθῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς σωματικῆς καὶ ψυχικῆς υἱείας ἀφ' ἑτέρου. Δὲν πρόκειται νὰ κάμω ἐδῶ διδαχὴν ἠθοπλαστικὴν, διὰ τὴν ὁποίαν ὡς ἱατρὸς εἶμαι πολὺ ὀλιγώτερον ἀρμόδιος ἀπὸ τοὺς πνευματικούς μας ποιμένας. Σχετικῶς μάλιστα ἐγράψαν τόσον πολλὰ καὶ σοφὰ πράγματα, ὥστε δὲν μοῦ ὑπολείπεται παρὰ νὰ ἀποδείξω ἀπὸ καθαρῶς ἐπιστηνικῆς καὶ ἰδίως ἱατρικῆς ἀπόψεως πόσον ἀμέσως καὶ στενῶς συνδέεται ἡ σωματικὴ ἀγνότης πρὸς τὴν υἱείαν

καὶ συγκεκριμένως τὸ ἐξῆς θέμα : πρῶτον ὅτι **ἡ ἐγράτεια καὶ ἡ ἀγνότης διὰ τοὺς νέους εἶνε κατορθωτὴ καὶ οὐδεμίαν δύναται νὰ φέρῃ βλάβην**· καὶ δεύτερον, ὅτι ὄχι μόνον δὲν εἶνε διόλου ἐπιβλαβής, ἀλλ' **εἶνε καὶ ὠφέλιμος εἰς τὴν υἱείαν**.

Γνωρίζω ὅτι τὰς ἀληθείας αὐτὰς δὲν τὰς παραδέχονται ὅλοι οἱ ἱατροὶ καὶ ἰδίως μερικοὶ νευρολόγοι ἢ καὶ εἰδικοὶ τῶν μεταδοτικῶν νόσων. Ἄλλ' εἰς τὰς θεωρίας τῶν ἀντιτάσσονται τόσον πολλοὶ καὶ ἐπίσημοι γνῶμαι σοφῶν καὶ κορυφαίων ἐπιστημόνων καὶ τῶν δύο ἡμισφαιρίων, ὥστε δὲν ἀντέχω εἰς τὸν πειρασμὸν νὰ σᾶς ἀναφέρω πολὺ ὀλίγας ἀπὸ μακρὰν σειρὰν τοιαύτων ποὺ εἶχα δημოსιῶσει κάποτε. Βλέπετε δὲν σᾶς λέγω ἐδῶ ποία εἶνε ἡ ταπεινὴ μου γνώμη· σᾶς ἀφίνω νὰ κρίνετε ἀπὸ τὸ κατηγορηματικὸν κύρος μεγάλων συγχρόνων ἱατρῶν ποὺ ἀποφαίνονται ἀπεριφράστως.

Ὁ μέγας Ἄγγλος χειρουργὸς καὶ καθηγητὴς sir James Pagar ἔγραψε κάπου : « Ἀπὸ ὅλα τὰ πάθη εἰς ὅσα ὑπόκειται ὁ νέος, **ἡ φιληδονία εἶνε τὸ πλέον ὀλέθριον διὰ τὴν μακροβιότητα**· κανέν ἄλλο δὲν ἐλαττώνει τόσον ἀσφαλῶς τὴν δύναμιν τῆς ζωτικότητος· κανέν ἄλλο δὲν εὐνοεῖ τόσον βεβαίως τὴν πρὸς φυματίωσιν τάσιν καὶ παρεμποδίζει τὴν ἱασίν της ».

Ὁ πολὺς Oesterlen τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τυβίγης λέγει : « Ὁ νέος ὅπως καὶ ἡ νέα ἄλλως τε πρέπει νὰ μάθῃ νὰ ἐγκρατεύεται ἕως οὗ ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. Θὰ εἶνε δὲ τοσοῦτω μᾶλλον ἱκανὸς νὰ φυ-

λάβει τὴν παρθενίαν του, ὅσω κάλλιον χωνεύσῃ τὴν ἐξῆς ἀλήθειαν: ὅτι ἀπὸ τὴν κρίσιμον αὐτὴν περίοδον τῆς ζωῆς θὰ ἐξαρτηθῇ ἡ εὐτυχία τοῦ μέλλοντός του, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὸν γάμον».

Ὁ Ἄγγλος καθηγητὴς τῆς παθολογίας sir Lionell Béale γράφει: «Εἶνε ἀποδεδειγμένη ἀλήθεια ὅτι καὶ ἡ πλέον ἀπόλυτος ἀποχή καὶ ἀγνότης συμβιβάζονται τελείως πρὸς τοὺς φυσιολογικοὺς καὶ ἠθικοὺς νόμους καὶ ὅτι ἡ ἐν οὐ δέοντι ἢ ἐκτὸς γάμου ἱκανοποίησις τῶν σαρκικῶν ἐνστίκτων οὔτε ὑπὸ τῆς φυσιολογίας δικαιολογεῖται, οὔτε ὑπὸ τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς θρησκείας».

Ὁ περιβόητος Ἰταλὸς καθηγητὴς τῆς Ἀνθρωπολογίας Mantegazza γράφει: «**Οὐδέποτε εἶδα οὔτε μίαν καὶ νόσον, ἥτις νὰ παρήχθῃ ἀπὸ τὴν ἐγκράτειαν,** καὶ εἶδα χιλιάδας νόσων ποὺ ἐπροξένησεν ἡ ἀκολασία».

Ὁ καθηγητὴς sir John Hendrick τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γλασκώβης λέγει: «Ἡ ἀθέμιτος ἱκανοποίησις τοῦ μόλις ἀναπτυσσομένου σαρκικοῦ πάθους δὲν εἶνε μόνον ἠθικὸν σφάλμα, ἀλλ' εἶνε καὶ φοβερά ζημία διὰ τὸ σῶμα. Ἀρίστη καὶ σωτήριος τακτικὴ δι' ἕνα νέον θέλοντα νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ τοιοῦτου κινδύνου εἶνε νὰ καλλιεργήσῃ ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀγνότητα τῆς σκέψεως καὶ τὴν πειθαρχίαν τῆς ὁλῆς του ὑπάρξεως».

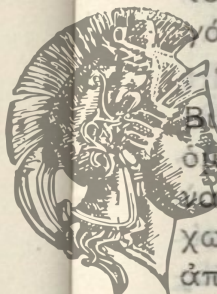
Ὁ Ἄγγλος σοφὸς Napheys γράφει: «Κατακρίνω μὲ ἀγανάκτησιν ὡς δόγμα ὀλέθριον, ἀντιεπιστημονι-

κὸν καὶ ἀνήθικον τὴν θεωρίαν ὅτι εἶνε δυνατόν νὰ προκύψῃ σωματικὴ τις ζημία ἀπὸ τὴν ἀγνήν ἐγκράτειαν. Ἀπ' ἐναντίας μόνον αὕτη ἐξασφαλίζει ἀκεραίας καὶ τὰς σωματικὰς καὶ τὰς διανοητικὰς δυνάμεις τοῦ νέου».

Ὁ ἄλλοτε σοφὸς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἰένας Hufeland, ὁ γράψας τὴν περίφημον «Τέχνην τῆς μακροβιότητος» ἔγραφέ τὰ ἐξῆς: «Ὁποῖος ἀγαπᾷ τὴν υἰεῖαν του καὶ θέλει νὰ παρατείνῃ τὴν ζωὴν του ὀφείλει νὰ διατηρηθῇ σωματικῶς ἀγνὸς μέχρι τοῦ γάμου του».

Ὁ ὀνομαστός καθηγητὴς τῆς νευροπαθολογίας ἐν Βιέννῃ Krafft-Ebbing γράφει: «Ὅλοι οἱ ἔχοντες οὐραλὴν καὶ φυσιολογικὴν ἰδιοσυστάσιαν ἄνδρες δύνανται κάλλιστα νὰ θέτουν χαλινὸν εἰς τὰ πάθη των, χωρὶς νὰ πάθῃ τὸ παραμικρὸν ἀπολύτως ἡ υἰεῖα των ἀπὸ τὴν ἐγκράτειαν αὐτὴν».

Ὁ καθηγητὴς Perrier τῶν Παρισίων γράφει: «Ἐπικρατεῖ μία ἰδέα οἰκτρῶς ἐσφαλμένη ποὺ πρέπει νὰ καταπολεμηθῇ διότι συσκοτίζει ὅχι μόνον τὸ πνεῦμα τῶν υἱῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν πατέρων τὴν κρίσιν ἀκόμη, τοὺς ὁποίους καὶ πείθει ὅτι πρέπει νὰ παραβλέπουν τὰς παρεκτροπὰς τῶν νέων: εἶνε ἡ ἰδέα περὶ φανταστικῶν κινδύνων ἀπὸ τῆς ἀπολύτου ἐγκρατείας. Λοιπὸν ἅς μάθουν καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ὅτι δὲν ὑπάρχει **μεγαλυτέρα ἀσφάλεια διὰ τὴν σωματικὴν, τὴν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν ἀκεραιότητα ἐνὸς νέου ἀπὸ**

τὴν ἀγνότητα καὶ ἐγκράτειαν».

Ὁ καθηγητὴς Jullien τῶν Παρισίων γράφει: «Ἐτάφησαν ὀριστικῶς πλέον σήμερον αἱ θρυλικαὶ αὐταὶ νόσοι τῆς ἐγκρατείας. Ἡ σωφροσύνη κανένα ποτὲ δὲν ἔχει βλάψει εἰς τὸν κόσμον. Ἀπ' ἐναντίας, χάρις εἰς αὐτὴν καὶ τὴν ἐγκράτειαν διατηροῦνται οἱ νέοι ὑγιεῖς καὶ ἀκμαῖοι».

Ὁ Ἀγγλος ἱατρὸς καὶ συγγραφεὺς Good λέγει: «Σᾶς προκαλῶ μὲ ὅ,τι στοίχημα θέλετε νὰ μοῦ εὑρετε εἰς ὅλην τὴν ἱατρικὴν φιλολογίαν ἔστω καὶ μίαν μόνην νόσον ποὺ νὰ προῆλθε ἀπὸ τὴν ἐγκράτειαν».

Ὁ σοφὸς Γάλλος ἱατρὸς καὶ συγγραφεὺς Héricourt λέγει: «Εἶνε πρόληψις ἀνόητος ἡ ἰδέα ὅτι ἡ ἀγνότης εἶνε ἀκατόρθωτος ἢ ἐπιβλαβὴς εἰς τὸν ἄνθρωπον. Δὲν ὑπάρχει ἀπολύτως καμμία ἱατρικὴ παρατήρησις ποὺ νὰ ἐβεβαίωσε τοιοῦτόν τι. Ἀπ' ἐναντίας μάλιστα φαίνεται ὅτι πολλάκις ὁ ἀγνὸς βίος ὑπῆρξε σπουδαῖος παράγων ἐκτάκτου διανοητικῆς γονιμότητος. Ἐξ ἄλλου οἱ νευρολόγοι εἶνε εἰς θέσιν νὰ βεβαιώσουν πόσον ὀλεθρία συνήθως ἀποβαίνει ἡ πρόωρος ροπὴ πρὸς τὰς ἡδονάς».

Ὁ κορυφαῖος τῶν ἀφροδισιολόγων τῆς Εὐρώπης καὶ διάσημος καθηγητὴς Fournier λέγει κάπου: «Πολὺς καὶ μὲ πολλὴν ἐπιπολαιότητα καὶ ἀκρισίαν γίνεται λόγος ἐνίοτε περὶ κινδύνων δῆθεν, τοὺς ὁποίους διατρέχει ὁ νέος ἀπὸ τὴν ἐγκράτειαν. Ὁμολογῶ ἐκ μέρους μου ὅτι δὲν γνωρίζω τοιοῦτους κινδύνους, οὔτε ποτὲ

ἕως τώρα τοὺς παρατήρησα, ἂν καὶ δὲν μοῦ ἔλειψε βέβαια τὸ πρὸς παρατήρησιν ἀνθρώπινον ὕλικόν».

Ὅλοι οἱ καθηγηταὶ τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς τῆς Ν. Ὑόρκης καὶ οἱ ἱατροὶ τῶν ἀμερικανικῶν νοσοκομείων ἐν συνεδρίῳ κάποτε ἀπεφάνθησαν ὁμοφώνως: «Διαβλέποντες τὴν ἑκτασιν τῶν δεινῶν, τὰς σωματικὰς νόσους, τὰ ἀποτελέσματα οἰκτρᾶς κληρονομικότητος καὶ τὰς ἠθικὰς ἀθλιότητος, ὅλα αὐτὰ τὰ μοιραῖα παρεπόμενα ἀκολάστου βίου, διακηρύττομεν ὁμοφώνως καὶ ἐν συνειδήσει ὅτι ἡ ἀγνότης — βίος ἀγνὸς καὶ ἐγκρατὴς δι' ἀμφοτέρα τὰ φύλα — εἶνε σύμφωνος πρὸς τὰς ἀρίστας συνθήκας τῆς σωματικῆς, ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς ὑγιείας».

Ὁ Διεθνὴς Σύνδεσμος Ὑγιεινῆς καὶ Ἠθικῆς Προφυλάξεως εἰς ἓν συνέδριον πρὸ τινων ἐτῶν ἐν Βρυξέλλαις, εἰς ὃ συμμετέσχον ἀντιπρόσωποι 14 χωρῶν τοῦ κόσμου, ἐψήφισε μεταξὺ ἄλλων καὶ τὴν ἐξῆς σύστασιν: «Ἀνάγκη πρὸ παντὸς νὰ διδασθῇ ἡ ἄρρην νεολαία ὅτι οὐ μόνον ἡ ἀγνότης καὶ ἡ ἐγκράτεια δὲν εἶνε ἐπιβλαβεῖς, ἀλλ' ὅτι καὶ εἶνε εἰς ὑψιστον βαθμὸν ἀξιοσύστατοι αἱ ἀρεταὶ αὗται ἀπὸ καθαρῶς ἱατρικῆς καὶ ὑγιεινῆς ἀπόψεως».

Ὡστε βλέπετε ὅτι εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ἄμβωνος ποὺ τονίζει ἀπὸ θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς ἀπόψεως τὴν σωτήριον ὠφελιμότητα τοῦ ἀγνοῦ καὶ ἐγκρατοῦς καὶ σώφρονος βίου, ἔρχεται νὰ προστεθῇ ὡς ἰσχυρὰ καὶ θετικὴ ὑπόκρουσις ἡ κατηγορηματικὴ καὶ ἐπίσημος γνώ-

μη τῆς ἐπιστήμης ὅτι ἡ ἀγνότης τῶν ἡθῶν καὶ ἡ σωφροσύνη διὰ πάντα ἄνθρωπον δὲν εἶνε μόνον ὑπερτάτη ἐκδήλωσις ἠθικῆς ἀνωτερότητος καὶ πεφωτισμένης θελήσεως, ἀλλ' εἶνε συγχρόνως καὶ σοβαρὸν ἐχέγγυον ἀκμαίας σωματικῆς ὑγείας καὶ ψυχικῆς ὁμαλότητος.

Καὶ ἐν προκειμένῳ θὰ μοῦ ἐπιτρέψητε νὰ σᾶς ἐπαναλάβω τὶ ἔλεγα σχετικῶς κάποτε εἰς ἓνα νεαρόν μου συγγενῇ, ὅστις ἀνησυχῆσας ὡς οὐδέποτε μὲ τὸν θόρυβον ποῦ γίνεται τελευταίως περὶ τὰ σεξουαλικά ζητήματα, ἦλθε νὰ μοῦ ζητήσῃ ἐμπιστευτικῶς τὴν γνώμην μου περὶ τοῦ πρακτέου. Ἐξοφλοῦμαι νὰ τὸν καθησυχάσω μὲ μερικὰς συμβουλὰς ἐντὸς τοῦ πλαισίου πάντοτε κάποιας λογικῆς καὶ πρακτικῆς ἐνατενίσεως τῶν πραγμάτων. Τοῦ εἶπα λοιπὸν μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς :

«...Προσπάθησε ἰδίως, παιδί μου, μὲ τὸν φυσικὸν βίον, μὲ τὴν σωμασκίαν, μὲ καμμίαν εὐγενῆ ψυχαγωγίαν ἢ σοβαρὰν πνευματικὴν προσπάθειαν καὶ πρὸ πάντων μὲ τὴν αὐθυποβολὴν ἐναρέτου σωφροσύνης, νὰ φέρῃς ὅσον ἡμπορεῖς ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὸ παρὶς ἰσχυρὸν ἐκεῖνο ὁρμέμφυτον τῆς ζωϊκῆς φύσεως ποῦ ὑπενθυμίζει τὴν ἀμοιβαίαν ἑλξιν τῶν δύο ἀντιθέτων ἡλεκτρικῶν ρευστῶν. Ὑπῆρξα καὶ ἐγὼ νέος κάποτε καὶ δὲν εἶνε διόλου ἐντροπὴ νὰ μοῦ ὁμολογήσῃς ὅτι δὲν μένεις πάντοτε ἀπολύτως ἀναίσθητος καὶ ἀδιάφο-

ρος εἰς τὴν θέαν μιᾶς συμπαθητικῆς νέας. Πάντως μὴ βιασθῇς νὰ περικαύσης, ὅπως τὰ ἐφήμερα ἐκεῖνα πτερωτὰ ἔντομα, τὰς πτέρυγας τῆς νεότητός σου εἰς τὴν φλόγα τοῦ ἐρωτικοῦ ἐνστίκτου. **Ἔχει καὶ ἄλλα ὑψηλότερα πεδία δράσεως ἢ ζωὴ διὰ νὰ ἐπιδείξῃς τὸν ἀνδρισμὸν σου.** Μόνον οἱ νευρικῶς ἀνισόρροποι καὶ ἠθικῶς ἔκφυλοι νέοι φαντάζονται ὅτι ὁ μόνος προορισμὸς τῆς νεότητος εἶνε νὰ περισαίνει ἀσθμαίνουσα πέριξ ἐνὸς ποδογύρου ὁσονδήποτε ἑλκυστικοῦ, οὔτε ἔχει καμμίαν φυσιολογικὴν ὑπόστασιν ἡ ἀνόητος καὶ τελείως ἀντιεπιστημονικὴ πρόληψις ὅτι ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἐγκράτεια δι' ἓνα νέον εἶνε τάχα ἐπὶ ζήτησις εἰς τὴν ὁγδοίαν του. Τὰ σοφίσματα αὐτὰ τὰ ἐπενόησαν μόνον ἡ ἑλλειψις θελήσεως, ἡ ἀδυναμία χαρακτῆρος καὶ ἡ ψυχονευρικὴ ἀνισορροπία.

Μὴν ὑποβάλλῃς εἰς δοκιμασίαν τὴν νευρικὴν σου ἀντοχὴν μετὰς διεγερτικὰς ὑποβολὰς αἰσchrῶν συνομιλιῶν ἢ ἀναγνωσμάτων ἢ θεαμάτων ἢ συναναστροφῶν.

Ἀπόφευγε λοιπὸν φρονίμως καὶ ἐγκαίρως κάθε δόλωμα ποῦ σοῦ προτείνει μὲ τὸ ἀγκίστρι τῆς ἡ φύσεως καὶ προχῶρει εἰς τὸν δρόμον τῆς ζωῆς γαλήνιος καὶ σοβαρὸς ὡς Ρωμαῖος συγκλητικὸς, ἀδιαφορῶν διὰ τὰ ἡλίθια μειδιάματα τῆς γαλαρίας. Καιρὸς παντὶ πράγματι· καὶ ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ ἔλθῃ κάποτε καὶ ἡ σειρά σου νὰ ἐκπληρώσῃς ἐπισήμως καὶ ἐν τάξει πρὸς τοὺς θεῖους καὶ τοὺς κοινωνικοὺς θεσμοὺς τὸ ἐπιβεβλημένον καθῆκόν σου πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸ εἶδος.

Ἄλλ' ἕως τότε ὑποτίθεται ὅτι ἔχεις κι' ἄλλη δουλειά.

Προσπάθησε πάντως νὰ μὴ προεξοφλήσης ἀπερισκέπτως τὰς πιστώσεις τῆς ζωῆς καὶ νὰ μὴν ἀφίσης τὴν ἀμείλικτον λογιστικὴν τῆς φύσεως νὰ ἐγγράψῃ εἰς τὸ παθητικόν σου κονδύλια, τὰ ὅποια νὰ ἔχῃς νὰ πληρώσῃς ἀργότερα. Καὶ ἐπειδὴ σὲ γνωρίζω ἀρκετὰ σοφὸν διὰ τὴν ἡλικίαν σου, σοῦ ὑπενθυμίζω ὅτι σχετικῶς πρὸς τὸ θέμα. περὶ οὗ σοῦ ὠμίλησα, ἀρχὴ σοφίας εἶνε ὁ φόβος... κανενὸς ἀπὸ τὰ γνωστὰ ἐκεῖνα νοσήματα, τὰ ὅποια ἀντιπροσωπεύουν συνήθως τὴν ποινὴν τῆς ἀκρασίας καὶ ἀκολασίας. Καὶ μόνον ἂν πρόκειται νὰ ἀποφύγῃ κανεὶς τὸ ὀλέθριον κατάντημα τοῦ νὰ εἶνε τακτικὸς πελάτης τῶν εἰδικῶν ἰατρείων ἢ νὰ φιλοδωρήσῃ τὸ περιβάλλον του ἢ τὰ παιδιὰ ποὺ θὰ γεννήσῃ μὲ τ' ἀποτρόπαια δῶρα τῆς σπειροχαίτης ἢ τοῦ γονοκόκκου, ἀξίζει τὸν κόπον καὶ τὴν γενναίότητα νὰ διαφυλάξῃ μαζὺ μὲ τὴν ἀγνότητα τῶν αἰσθημάτων του καὶ τὴν ἀγνότητα τοῦ σώματός του. Δὲν σοῦ ἐπιτρέπεται ἄλλως τε, χάριν μιᾶς ἱλιγγιώδους λησμοσύνης ὀλίγων στιγμῶν, νὰ διακυβεύσῃς καὶ τὴν τωρινὴν σου ἡσυχίαν καὶ τὴν μέλλουσαν οἰκογενειακὴν σου γαλήνην καὶ πρὸ πάντων τὴν ζωτικότητα τῆς γενεᾶς, εἰς τὴν ὁποίαν κάποτε θὰ μεταλαμπαδεύσῃς τὸν σπινθῆρα τῆς ζωῆς.

Καὶ ἐπειδὴ ἔκαμα λόγον εἰς τὸν νεαρόν μου φίλον

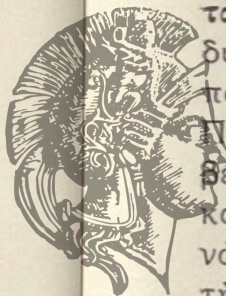
περὶ διεγερτικῶν ἀναγνωσμάτων, λυποῦμαι ἀληθῶς— καὶ ὑποθέτω ὅτι ἐκφράζω συγχρόνως ἐν προκειμένῳ καὶ τὴν ἀγανάκτησιν ὅλων τῶν ἐντίμων ἀνθρώπων— λυποῦμαι, λέγω, ὅτι ὁ ἔντυπος χάρτης κατήντησεν ἀπὸ τινος εἰς τὸν τόπον μας φορεὺς ὅλων τῶν ἠθικῶν μολυσμάτων ποὺ ἀπειλοῦν μὲ ἀσφυξίαν τὰς τρυφεράς ψυχὰς τῶν νέων καὶ τῶν παιδιῶν ἀκόμη. Ὅλοι αἱ βρωμερότητες τῆς πορνογραφίας ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς λογοτεχνίας, ὅλοι αἱ φρικιαστικαὶ λεπτομέρειαι ἀποτροπαίων ἐγκλημάτων καὶ κακοθητιῶν σερβίρονται καθ' ἡμέραν ἀπὸ τῶν στηλῶν καὶ τοῦ ἡμερησίου καὶ τοῦ περιοδικοῦ Τύπου εἰς μίαν λυσσαλέαν ἄμιλλαν τίς πρῶτος νὰ διαφθείρῃ πληρέστερον τὰς νεανικὰς συνειδήσεις καὶ νὰ ὑποσκάψῃ τὰς ἠθικὰς ἀξίας, ὅσαι διατηροῦνται ἀκόμη εἰς τὴν ἑλληνικὴν ψυχοσύνθεσιν καὶ διανοητικότητα. Τὸν φιλολογικὸν αὐτὸν ἢ μᾶλλον δεκαρολογικὸν σαδισμόν, ἀπορῶ πῶς τὸν ἀνέχεται ἡ πολιτεία καί, ἐνῶ καταδιώκει τοὺς λαθρεμπόρους τῶν ναρκωτικῶν ποὺ ἐπὶ τέλους βλάπτουν μερικοὺς ἐκφύλους, ἀφίνει τοὺς ἀπαισίους αὐτοὺς δηλητηριαστὰς τῶν συνειδήσεων καὶ τῶν ἡθῶν νὰ ὑπονομεύουν ἀνενοχλήτως τὴν ζωτικότητα καὶ ὑγείαν τῆς φυλῆς μας. Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι θὰ ἐντραποῦν ἐπὶ τέλους καὶ οἱ ἴδιοι μὲ τὸν ἄχαριν αὐτὸν ἐκμαυλιστικὸν ρόλον των καὶ θὰ ἀφήσουν ἡσυχον τὸν τυπογραφικόν

χάρτην διὰ καλλιτέραν χρῆσιν.

Καὶ τελειώνω, ἀφοῦ σᾶς ἐτελείωσα μὲ τὴν γεροντικήν μου πολυλογίαν. Τὸ χειρότερον δὲ εἶνε ὅτι σᾶς ἐπεφύλαξα διὰ τὸ τέλος τὸ συμprimé πρὸς Δημόνικον ποῦ εἶπαμε ν' ἀποφύγουμε στήν ἀρχήν· ἀλλὰ οἱ ἰατροὶ εἶμεθα πάντοτε ἀνοικονόμητοι μὲ τὶς φρεσέτες μας. Λοιπόν, κύριοι, ἡ φυλή μας, μία φυλή μὲ ἱστορίαν πενήντα αἰώνων ποῦ εἶνε ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον μία ἀτελείωτος τεθλασμένη μὲ κορυφώματα δόξης ἱλιγγιώδη καὶ μὲ καταβυθίσματα περιπετειῶν τρομακτικά, ἡ φυλή μας αὕτη, μὲ τὰ ὑπέροχα προτερήματα καὶ τὰ αἰωνόβια ἐλαττώματα, δὲν ἐπιτρέπεται καὶ δὲν εἶνε δυνατόν οὔτε φυσικὸν νὰ ἐκφυλισθῇ καὶ διαλυθῇ εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη παρ' ὅλας τὰς... φιλοτίμους προσπαθείας ποῦ καταβάλλομεν πρὸς τοῦτο ὅλοι. Ὁ μοιραῖος αὐτὸς ἄσκος, ποῦ ἔλεγε καὶ ἡ Πυθία, «δῦναι δὲ οὐ θέμις», βυθίζεται ἀλλὰ δὲν βουλιάζει. Καὶ αὐτὸ ὅμως ἀρκεῖ νὰ τὸ θελήσετε σεῖς οἱ νέοι πρωτοπόροι τῆς διανοήσεως καὶ μέλλοντες ἡγέται τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἑθνους. Καὶ θὰ τὸ θελήσετε, δὲν ἀμφιβάλλω. Ἄν ἡμεῖς ἀντιπροσωπεύωμεν τὸ παρελθὸν μὲ τὰς προσπαθείας καὶ τὰς θυσίας ἀλλὰ καὶ τὰς μεγαλειώδεις μωρίας ποῦ ἐκάμαμεν, ἡ γενεά σας ἐκπροσωπεῖ τὸ μέλλον μὲ τὰς φωτεινὰς ἀπόψεις καὶ τοὺς μαγικοὺς ἀντικατοπτρισμοὺς τῶν

ἐλπίδων, ὅσας στηρίζει εἰς τὴν μέλλουσαν δρᾶσίν σας τὸ Ἑθνος. Ἡ φιλοτιμία οὐδέποτε ἔλειπεν ἀπὸ τὴν ψυχὴν τῆς ἐλληνικῆς νεότητος καὶ εἶμαι ἀπολύτως αἰσιόδοξος, παρ' ὅλας τὰς ἱερεμιάδας ποῦ ἐνοχλοῦν καθ' ἡμέραν τ' αὐτιά μου, ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν σας καὶ μὲ τὰς προσπαθείας σας τὸ Ἑθνος μας θὰ ἴδῃ καλλιτέρας τύχας. Καὶ διὰ νὰ εἰσθε καὶ σεῖς ἐκ τῶν προτέρων βέβαιοι περὶ αὐτοῦ δὲν ἔχετε παρὰ νὰ **συντονίσετε καὶ συναρμονίσετε τὴν ἄνθησιν τὴν διανοήσεως ποῦ ἀντιπροσωπεύετε μὲ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὰς μεγάλας καὶ αἰωνίους ἠθικὰς ἀξίας** ποῦ ἔγιναν δυστυχῶς σήμερον ὁ στόχος κακοβούλων ἐπιθέσεων πανταχόθεν. Τὰς ἀξίας αὐτὰς ποῦ λέγονται Θρησκεία, Πατρίς, Οἰκονομία, Τιμὴ, Καθῆκον, Ἔργασία, εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν θὰ τὰς ἀφήσετε νὰ ποδοπατηθοῦν καὶ λυποῦμαι εἰλικρινῶς ποῦ δὲν εἶμαι ποιητὴς διὰ νὰ τονίσω ἐκ τῶν προτέρων ἓνα ὑπέροχον ὕμνον πρὸς τὴν ὡραίαν Ἀκαδημαϊκὴν νεότητα, ποῦ εἶχα ἀπόψε τὴν εὐφρόσυνον τιμὴν νὰ ἀντικρύσω.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ
ΟΔΟΣ ΚΑΡΥΤΣΗ 14 - ΑΘΗΝΑΙ (1)

- 1) **Ἀτομισμὸς καὶ Κοινωνισμὸς παρὰ τῇ νεολαίᾳ**, ὑπὸ Π. Μπρατσιώτου Καθηγητοῦ τοῦ Παν(μίου) Ἀθηνῶν (ἐκδίδεται εἰς Β' ἔκδοσιν ἐπεξηγημένην).
- 2) **Οἱ Σοφοὶ περὶ Θεοῦ καὶ ὁρησκειᾶς**, ἔκδοσις Β' ἐπεξηγημένη, περιέχουσα καὶ γνώμας Ἑλλήνων ἐπιστημονῶν.
- 3) **Ἡ Ἐπιστήμη περὶ Ἡρίκας**, ὑπὸ Ἀλ. Γεωργιάδου ἱατροῦ. Ἐκδοσις Β'.
- 4) **Ἡ Ἀστρονομία καὶ τὸ Ὀρησκευτικὸν συναίσθημα**, ὑπὸ Στ. Πλακίδου Καθηγητοῦ τῆς Ἀστρονομίας ἐν τῷ Παν(μῳ) Ἀθηνῶν. Ἐκδοσις Β'.
- 5) **Οἱ μεγάλοι ἄνδρες περὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ.**